

“PEYGAMBERİMİZİN YOLU AŞKTIR...”

SÂFÎ ARPAGUŞ

“Peygamberimizin yolu aşktır; aşk oğullarıyız biz, anamız aşktır!”¹

“Kimin aşka meyli yoksa o kanatsız bir kuş gibidir, vâh ona!”²

Tasavvufî düşüncede akıl ve ilim, metafizik gerçekleri kavramada yetersizdir. Bunlar insanı bir noktaya kadar götürür, ancak hedefe ulaştıramaz. Fakat insan aşktan kanatlara sâhipse, ilmin ve aklın hayal edemeyeceği kadar yücelir. Mutasavvıflar mîraç hâdisesine istinâden Cebrâil’i beşer idrâkinin, ilmin ve aklın sembolü, Hz. Peygamber’i ise ilmin ve aklın dar hudûdunu aşan gönül ve aşkın timsâli olarak görürler. “Mevlânâ’da aşk, her şeyden önce akla mukâbil bir kuvvet görünümündedir. Ancak buna bakarak Mevlânâ’yı, aşk adına akli inkâr eden bir sûfi olarak görmek yanlış olur. Mevlânâ, aklın aşk ile kucaklaşmasını önermekte, bu ikisinin ayrılığını insanı perişan eden bir olumsuzluk olarak göstermektedir. Akıl ile aşk aynı kaynaktan çıkmakta ve aynı hedefe yönelmektedir. Ancak ne yazık ki, insan aşk ile akli birbiri aleyhine iş gören iki düşman kuvvet gibi tanıtmıştır. Bu durumda aşkın ihmal edildiğini görenler aşkı öven ve akla karşı dikkatli olmaya çağırın bir tutum sergilemek zorunda kalmışlardır. Eğer birileri

aklı, aşkın ensesine basması gereken bir konuma getirmek istemişlerse, aynı şeyi aşk lehine yapmak isteyenlerin ortaya çıkması da doğaldır. Akıl ile aşk kucaklaştırılmıyor ve akıl aşkı eziyorsa, sonsuzluk erine düşen, bu parçalanışta tevhid dengesini kurmak için pek tabî ki ihmâl edilen aşk tarafını tutmaktır. Bu sebeple ‘Mevlânâ, “aklı sat da aşkı satın al!” diye Allah’a götüren kılavuzu tavsiye etti. O kendi hâlini anlatırken, “Aşk sözünü duyar duymaz canımı da, gönlümü de, gözümü de onun yoluna koydum” diyordu. Çünkü çıplak akılla ve bütün ömürleri boyunca kafalarına yerleştirilen kalıplarla düşünenler, ilâhî denemeden hiçbir şey anlayamazlar ve ruhlarında Allah’ın tecrübesini bir an bile yapamazlar.”³ Bu da insanın yaratılış gâyesine ve kendini bilmesine ve gerçekleştirilmesine, büyük bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle mutasavvıflar aşk ehli olarak daha hoşgörülü ve hürmetkâr bir tavırla insana yaklaşmakta, onu kurtuluşa ve aşk tarafına çağırmaktadırlar. Çünkü onlara göre;

“Her şey sevgiden neş’et eder. Acılıklar sevgiden tatlılaşır. Bakırlar sevgiden altın kesilir. Tortulu bulanık sular, sevgiden arı duru bir hâle gelir, dertler sevgiden şifâ bulur. Ölü sevgiden dirilir, sevgiden pâdişahlar kul olur.”⁴

“Aşk Allah sırlarının usturlâbıdır. Âşıklık, ister o cihetten olsun, ister bu cihetten, âkıbet

1 Mevlânâ Celâleddin Rûmî, *Rubâiler*, (trc. Abdülbâki Gölpinarlı), Ankara 1982, s. 18.

2 Mevlânâ Celâleddin Rûmî, *Mesnevî*, I, 3 (b. 31)

3 Topçu, Nurettin, *Mevlâna ve Tasavvuf*, İstanbul 1998, s. 46-47.

4 *Mesnevî*, II, 117 (b. 1529-34)

bizim için o tarafa kılavuzdur. Aşkı anlatmak için ne söylersem söyleyeyim. Asıl aşka gelince o sözlerden mahçup olurum. Dilin tefsîri gerçi pek aydınlatıcıdır, fakat dile düşmeyen aşk daha aydındır. Çünkü kalem, yazmada koşup durmaktadır, ama aşk bahsine gelince; çatlar, âciz kalır. Aşkın şehrinde akıl, çamura saplanmış eşek gibi yattı kaldı. Aşkı âşıklığı yine aşk şerhetti⁵

Mevlânâ'da beşerî aşktan ilâhî aşka kapı aralayan temsîlî anlatımları ve halk arasında yaygın aşk hikâyelerinden telmihlerle gerçek aşka işaretler bulmak mümkündür. Ona göre, aşk varlığın merkezi olur. Seyr u sülûkte daha önceki makamların hepsi -sabır ve uzlet, korku ve ümit- onun tarafından yutulur. Mevlânâ esas itibariyle aşkın her varlıkta doğuştan var olduğu kanaatindedir. Onun bu anlayışı ile "Ben gizli bir hazîne idim. Bilinmeye muhabbet ettim.

⁵ *Mesnevî*, I, 9-10 (b. 110-15)

Bilneyim diye mahlûkâtı yarattım⁶ sırrına telmihte bulunduğu görülmektedir. Bu mânâda sevgi varlığın sebep-i vücûdu olma keyfiyetini hâizdir. Bu anlayış neticesindedir ki, sâdece bilinmek değil, bilakis bununda ötesinde sevilme isteyen Hâlık ile bütün mevcûdat, özellikle de insan arasında dinamik ve bire bir bir ilişkinin varlığına işaret edilmektedir. Mevlânâ'ya göre, "ene'l-Hak" diye bağırduğunda Hallac'ın durumu da bundan ibâretti. Böyle olunca sevgi varlığın özünde bulunan ilâhî bir nüvedir.

*"Aşk içinde sen-ben vebmi ortadan kalkar. Bu ayrılık anlaşılmaz olur. Bir an için her şeye yabancı olan benlik, yine bir an her şeyle bir olduğunu görür. Bir olan varlıktan kendini ayıramaz. Kesret tamâmen ortadan kalkar."*⁷

Çünkü "O'nun yanına iki 'ben' sığmaz. Sen: 'Ben' diyorsun; O da: 'Ben' diyor. Ya sen öl, ya O ölsün ki bu ikilik kalmasın. Fakat O'nun ölmesi imkânsızdır. Bu ne hâriçte ne de zihinde mümkün olur."⁸ Çünkü "O, ölmeyen diridir."⁹ "Sevgili, sizi sızsiz çağırıyor. Bu sebeple size 'sizle berâber olmak' uygun düşmez"¹⁰ diyen Mevlânâ, yine bu mânâyâ işaretle şu hikâyeyi anlatmaktadır.

"Birisi, bir dostunun kapısına gelip kapıyı çalar. Dostu 'Kapıyı çalan kim?' deyince, 'Benim' diye cevap verir. Dostu 'Git, şimdi zamânı değil, böyle bir sofrâ, ham kişinin mâkâmı olamaz. Hamı ayrılık ateşinden başka ne pişirebilir, nifaktan ne kurtarabilir?' der. Adamcağız gider tam bir yıl dostunun ayrılığı

ile yanıp yakılır, pişerek tekrar döner, gelir. Dostunun evinin etrafında dolaşmaya başlar. Kapıya varıp ağzından edepten dışarı bir söz çıkmasını diye yüzlerce korku ile edepli edepli halkayı çalar. Sevgilisi 'Kim o?' deyince 'Gönlümü alan sevgili, sensin!' diye cevap verir. Sevgili 'Mâdemki bensin, ey ben, gel içeri gir! Ev dar, iki kişi sığmıyor"¹¹

Bu da göstermektedir ki, esâsen seven kim, sevilen hangisi? Bunu ayırt etmek kolay değildir. Aslında aşk, Leylâ'nın da, Mecnûn'un da gönüllerinde aynı ezel sofrasında, aynı anda başlamıştır. Âşık görülen her kimse bir mânâda mâşuktur. Demek oluyor ki bunlar bir bakıma, seven bir bakıma da sevilen olduğuna göre âşıklık, mâşukluk iki tarafta birden mevcuttur. Aslında sevmek de sevilme de Allah'tandır. Seven de sevilen de Hak'tır. Aşkın ona gönül kaptıran bütün ruhlar için, o derece ilâhî olması da bundandır. Aynı aynılık aşk ile âşık arasında da geçerlidir. *Dîvân-ı Kebîr*'de bir gazelinde bu gerçeğe işaret etmektedir:

"Aşk ile âşık candan birdirler. Aynı canı taşırılar. Sakın sen onları iki sanma. Aşk ile âşık bir candan oldukları için, o hem kendine nîmet verendir, hem de verilen nîmettir."¹²

Aslında şu bir gerçektir ki, gönlün aşk ve hasreti hiçbir zaman dindirilemez. İnsan bu hayatta aşkın sınırına ulaştığı zannetse dahi, ilâhî aşkın derinliklerinde yolculuk yine sonsuza kadar devam eder.

Mevlânâ'nın şehvî aşktan ayrılan mecâzî aşka bakış açısı oldukça farklıdır ve bu tür aşk hakîki olan Allah aşkına bir basamak olarak kabul edilmektedir. Birçok mutasavvıf için olduğu gibi Mevlânâ için de mecâzî aşk, gerçek aşkın,

6 *Mesnevî*, IV, 205 (b. 2540); VI, 58 (b. 698); Ali Yardım, s. 111).

7 Topçu, *a.g.e.*, s. 132.

8 Mevlânâ Celâleddin Rûmî, *Fihî Mâfih*, (trc. Meliha Ülker Anbarcıoğlu), İstanbul 1990, s. 38.

9 el-Furkân, 25/58.

10 Mevlânâ Celâleddin Rûmî, *Dîvân-ı Kebîr*, (trc. A. Gölpinarlı), Ankara 1992, I, 172 (g. 343)

11 *Mesnevî*, I, 246 (b. 3056-63)

12 *Dîvân-ı Kebîr*, I, 182 (g. 375)

semâvî aşkın bir ön basamağıdır. Bu gerçeği, Hz. Yûsuf'a âşık Zeliha'nın penceresinden bir misal sunarak açıklık kazandırmaktadır:

“Zeliha da çörek otundan öd ağacına kadar her şeyin adını Yûsuf takmıştı. Onun adını gizli bir surette yazmış, mahremlerine o sırrı bildirmişti demektedir. ‘Mum, ateşten yumuşadı dese; bu söz, o sevgili bize alıştı, sevdâlandı demekti. Ay doğdu bakın dese, yâhut söğüt ağacı yeşerdi diye bir söz söylese, yapraklar ne güzel oynamakta; çörek otu ne hoş yanıyor, gül, bülbüle sırrını söyledi; padişah, sevgilisine sır söyledi, bahtımız ne de kutlu; yaygıları döşeyin, saka su getirdi; güneş doğdu. Dün gece bir tencere kaynattılar; içindekiler güzelce pişti, helmelendi. Ekmekler tussuz; felek, aksine dönmede, başım ağrıyor, başımın ağrısı geçti’ gibi bir şey söylese hep başka şey kasteder, birini övse onu över, birinden şikâyetlense onun ayrılığını anlatmış olurdu. Yüz binlerce ad söylese maksadı, dileği, hep Yûsuf’tu. Acıkırsa onun adını söylerdi, tok olursa onunla doyar, onun kadehinden sarhoş olurdu. Susuzluğu onun adıyla geçerdi. Batmî şerbeti onun adıydı. Derdi oldu mu onun yüce adıyla derhal derdi yatışırdı. Hatta kış vakti sevgilisinin adı ona kürk kesilirdi. Sevdâ âleminde sevgilinin adı bu işi işler işte. Aşâğılık kişiler de her an o temiz adı anar ama bu tesir görülmez. Çünkü onlarda aşk yoktur.”¹³

Mevlânâ mecâzî aşkla hakîkî aşkın birbirine karıştırılmasını insafsızlık olarak nitelendirir. Şehvetle aşkın karıştırılmasına ise ikisinin arasında büyük farklar ve uzun bir yol olduğunu ileri sürerek şiddetle karşı çıkar:

“İnsaf et, aşk güzel bir iştir. Sen şehvetine aşk adını takmışsın. Fakat şehvetten aşka kadar uzun bir yol vardır”¹⁴

13 *Mesnevî*, VI, 319-320 (b. 4021-38)

14 *Rubâiler*, s. 29.

Mevlânâ, ilâhî aşkın beşerî aşklarla mukâyese edilemeyecek kadar ulvî olduğu düşüncesindedir:

“Allah aşkı hiç Leylâ'nın aşkından az değersiz olur mu? Ona top olmak elbette daha doğru, daha yerinde. Top ol da doğruluk yanına yat, aşk çevgânıyla yuvarlanarak git! Çünkü bu yolculuk, binekten indikten sonra Allah'ın çekişiyle olur. Hâlbuki önceki gidişimiz, deveyle idi. Bu çeşit gidiş, gidişlerden çok ayrıdır. Bu gidiş, cinlerin çalışmasıyla da olmaz, insanların çalışmasıyla da. Bu çekilip gitme, alelâde çekilip gitme değildir. Bunu Ahmed'in lütfu meydana getirdi vesselâm!”¹⁵

O bu anlayışla aşkın menbâı olan Hz. Peygamber ve onun Cenâb-ı Hak katında ‘Habîbullah’ ismi ile müsemmâ olmasının yüceliğine dikkat çekmektedir:

“Sakının aşktan! Aşk, denizi bir çömlek gibi kaynatır. Aşk dağı kum gibi ezer, eritir. Aşk, gökyüzünü çatlatır, yüzlerce yarık açar. Aşk sebepsiz yeryüzünü titretir. Pâk aşk, Muhammed’le eşleşti. Allah aşk yüzünden ona ‘Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım’ dedi. Hâsılı o aşkta tekti. Onun için Allah, onu peygamberler içinden seçti. Sen pâk aşka mensup olmasaydın, sende aşk olmasaydı dedi, hiç gökleri var eder miydin?”¹⁶

Mevlânâ, kendisinden önceki mutasavvıfların aşkın mâhiyeti hakkında yazmış oldukları sayısız risâleleri okumuştur ve muhtevâlarını bilmektedir. Aşkın letâfeti yüzünden anlatım ve tasvîrinde güçlüklerle karşılaşıldığı fikrine Mevlânâ da katılmaktadır. Fakat yine de aşkı onun kadar güzel anlatıp tasvîr eden pek azdır.

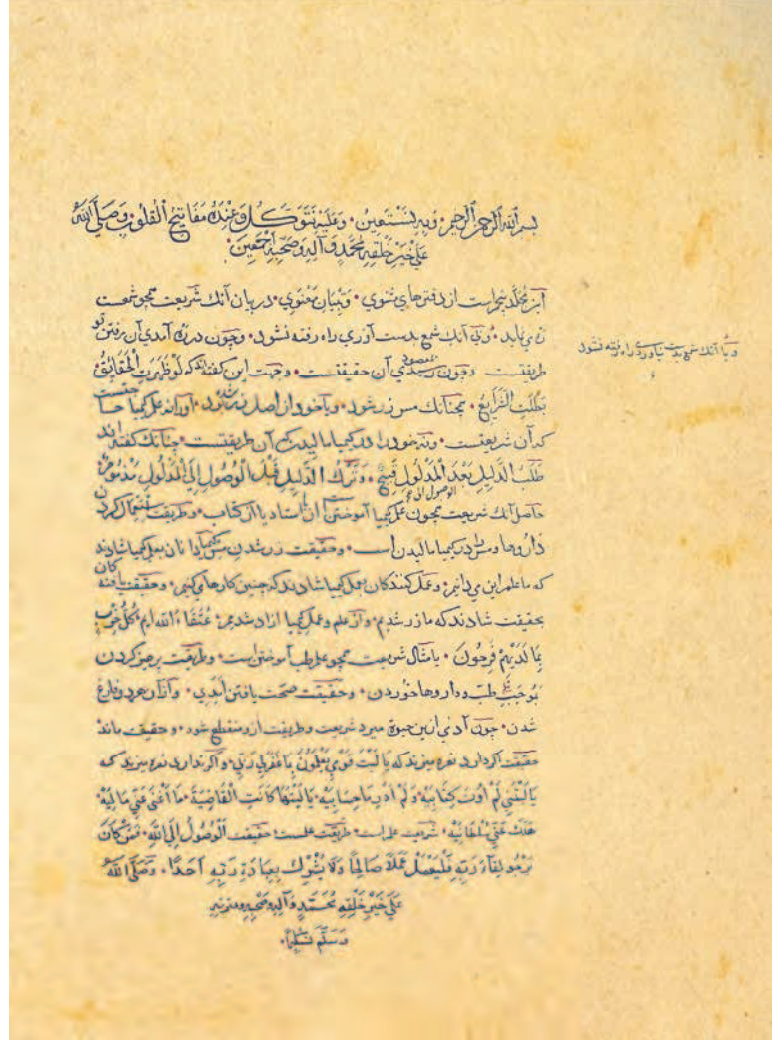
15 *Mesnevî*, IV, 127-128 (b. 1557-61)

16 *Mesnevî*, V, 223-224 (b. 2734-39)

“Aşk bir denizdir, gökyüzü, bu denizde bir köpük. Aşk, Yûsuf’un havasına kapılan Zeliha gibi insanı hayran eder. Gönüllerin dönüşünü aşktan bil. Aşk olmasaydı dünya donar kalırdı. Aşk olmasaydı nereden cansız bir şey, nebata girer, orada mahvolurdu; büyüüp yetişen nebatlar, nereden kendilerini canlılara fedâ ederlerdi?”¹⁷

Âşık da bunun gibi aşkın kendi varlığını temelden değiştirebileceğini tecrübe edecektir, hattâ menfî güçleri önceden ne kadar kuvvetli ise, o nispette başarılı olabilir. Fakat böyle bir aşk nasıl tasvir edilebilir? Mevlânâ bunun mümkün olmadığını bilmesine rağmen, bu konu da ısrar etmiş ve aşkın açıklanamayacağına dâir devamlı yeni açıklamalarda bulunmuş ve kendisine ‘Âşıklık nedir?’ diye soran bir kimseye, ‘Benim gibi olursan bilirsin!’¹⁸ cevâbını vermiştir. Çünkü ona göre aşk akli gayretlerle tasvir edilemez bir haldir. Mevlânâ da diğer sûfiler gibi aşk ve analitik akıl arasındaki zıtlığı vurgulamıştır. Ona göre aşk, “Altı yön sınırlıdır, sondur!” diyen akıla, ‘hayır, benim sık sık gittiğim birçok yollar vardır’¹⁹ diye cevap verir.

Mevlânâ’ya göre ‘Hiçbir âşık yoktur ki, sevgilisinin vuslatını arasın, dilesin de sevgilisi onu aramasın, dilemesin. Bir kimsenin gönlünde Allah sevgisi arttı mı şüphe yok ki Allah da onu seviyor’²⁰ demektir. Çünkü sevginin ölçüldüğü yer gönüldür. İnsan birisini gerçekten severse sevdiği de onu sevecektir. Eğer insanın gönlünde birisine karşı muhabbet yoksa o kimsenin sevgi iddiâsında bulunmasına inanılmaz denilmektedir. Bu

Divân-ı Kebîr, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, No. 23346

îtibarla kul Allah’ı ne kadar severse Allah da kulu o kadar sever. Mevlânâ bu gerçeği de şu ifâdelerle dile getirmektedir:

“Aşk karşısında kıl kadar bile korku yoktur. Aşk mezhebinde herkes kurbandır. Aşk Allah sıfatıdır. Fakat korku, şehvete kapılmış kulun sıfatıdır. Kur’ân’da ‘Onlar Allah’ı severler’ sözünü okudun ya, bu söz, ‘Allah da onları

17 *Mesnevî*, V, 314 (b. 3853-55)

18 *Mesnevî*, II, 7; *Divân-ı Kebîr*, II, 1015 (g. 2733)

19 *Divân-ı Kebîr*, I, 99 (g. 132)

20 *Mesnevî*, III, 359 (b. 4393, 96)

Ney, Konya Mevlânâ
Müzesi, Env. 1166.

sever²¹ sözüne eşittir. Şu halde muhabbeti de Allah sıfatı bil, aşkı da. Korku, Allah'ın sıfatı olamaz. Allah sıfatı nerede? Bir avuç toprağın (insan) sıfatı nerede? Sonradan yaratılanın sıfatı nerede? O pâk ve önü sonu olmayan Allah'ın sıfatı nerede? Aşkın sıfatını söylemeye koyulursam yüz kıyâmet kopar da yine noksan kalır. Çünkü kıyâmetin kopacağı bir zaman, bu dünyânın bir sonu vardır. Fakat Allah sıfatına son nerede? Aşkın beş yüz kanadı vardır. Her kanadı, arştan yer altına kadar bütün kâinâtı kaplar.”²²

Bu ifâdeler de göstermektedir ki, karşılıklı sevgi ve bağlılık kul ile Allah arasında ezelden ebede sonsuz ve son derece kuvvetli bir bağ olmaktadır. *Fîhi Mâ Fîh*'te de bu hususta şöyle buyurmaktadır:

“Sevilen kimse güzeldir. Bunun aksi olamaz. Yâni, her güzel sevilmez, her güzelin sevilmesi lâzım gelmez. Güzellik, sevilmiş olmanın sevimliliğın bir cüz'üdür. Sevimli olmak asıldır. O olunca güzellik elbette olur. Bir şeyin cüz'ü küllünden ayrı olamaz ve her zaman cüz' küllü ile berâber bulunur.”²³

Bu düşüncesini de beşerî mânâda aşk deyince akla ilk gelen Leylâ ile Mecnûn hikâyesine²⁴ atıfta bulunarak ortaya koymaktadır: Ona göre, Mecnûn'un zamanında da güzeller

vardır ve onların çoğu Leylâ'dan daha güzeldir. Fakat Mecnûn bunların hiçbirine sevgi göstermemiştir.

Aşkın yüceliği ve ilâhiliği konusunda bir başka yerde de; ‘Aşk dîni, bütün dinlerden ayrıdır. Âşıkların dîni de Allah'tır, mezhebi de’²⁵ dediğini görmekteyiz. Ona göre aşk;

“Bütün hastalıklarımızın hekimi; kibir ve azametimizin ilâcı, Eflâtonumuz! Câlinus'umuzdur. Toprak beden aşktan göklere çıkmıştır; Tur dağı aşk canı olduğu için oynamaya başlayıp çevikleşmiş, sarhoş olmuştur. Musâ da bu sebeple düşüp bayılmıştır.”²⁶

Çünkü mutasavvıflara ve özellikle de Mevlânâ'ya göre; ‘İnsan vücûdunu saran benlik, kötülük, çirkinlik ve yokluk gömleğini yırtacak tek kudret Allah aşkıdır. Nefis gömleği ilâhî aşk ile yırtılan kimselerdir ki, her türlü vücûd ve ihtiras ayıplarından temizlenirler. Aynı ayıplardan temizlenmeden toprağa düşenler ise, birtakım maddî perdelere sarınarak, toprak olur, toprağın esîri ve mahkûmu kalırlar. İnsan vücûdu aşk eliyle yok olma derecesine ulaştığı gün fânî vücûdun yerini ebedî vücûd alır. Bu yüzdendir ki kalbi temizleyip nefsânî ayıpları gideren, bütün cismânî ve hattâ rûhânî illetlerin tabîbi aşktır. Aşk bizim bütün ayıplarımızın, maddî ve mânevî hastalıklarımızın aziz devâsıdır.

21 el-Mâide, 5/54.

22 *Mesnevî*, V, 179-180 (b. 2184-91)

23 *Fîhi Mâ Fîh*, s. 112.

24 *Fîhi Mâ Fîh*, s. 112-113.

25 *Mesnevî*, II, 135-136 (b. 1770-71)

26 *Mesnevî*, I, 2 (b. 23-26)

Bu aşkın yalnız ruh ve gönül ıztıraplarını, iç üzüntülerini gideren kuvvet olduğunu sanmak yanlıştır. Aşk, vücûdu maddî ıztıraplardan kurtarmak kudretindedir. Mevlânâ'nın aşka, 'Ey bizim her derdimizin devâsı, şâd ol!' diye seslenmesi de bundandır.

Mevlânâ yine *Mesnevî*'deki şu beyitlerle aşkı târif ve tavsif etmeye devam etmekte, aşkın dîni ve milleti olmayacağını, aşkın ilâhî bir mevhibe ve rabbânî bir lütuf olduğunu ifâde etmektedir.

"Aşk iki âleme de yabancısıdır. Aşkta yetmiş iki türlü divânelik vardır. Aşk, pek gizlidir ama şaşkınlığı meydandadır. Pâdişahların canları bile ona hasret çekmektedir. Aşk dîni, aşk mezhebi, yetmiş iki dinden de dışarıdır. Pâdişahların tahtları, aşka karşı alelâde bir tahta parçasından ibârettir. Aşk çalgıcısı, semâ' vaktinde şunu çalar: Kulluk bir bağdır, efendilik baş ağrısı! Şu halde aşk nedir? Yokluk deryâsı! Aklın ayağı orada kırıktır. Kulluk da mâlûm, sultanlık da. Âşıklık bu iki perdeden gizli!"²⁷

Mevlânâ'nın baştan sona aşk terennümlerini dercettiği *Dîvân-ı Kebîr*'e baktığımızda da cezbe, vecd, şevk ve aşkı hadden efzun bir âşıkın hâlini bulmamız mümkündür. Gerek uzun uzun aşk terennümlerini içeren şiirlerinde ve gerekse rubâîlerinde hep aşktan dem vurur. Her konuda olduğu gibi aşka da üstâdının Hz. Peygamber olduğunu ifâde eder.

"Peygamberimizin yolu aşktır; aşk oğullarıyız biz, anamız aşktır; a anamız, a beden elbisemizde gizlenen anamız; a bizim kâfir tabiatımızdan gizlenmiş anamız"²⁸ "Aşk ile gönlümün arasında çok hâdiseler var. Çok işler var. Şimdi azar azar onların hepsi de hatırıma geldi. Zâhirde aşk benden doğmuş görünüyorsa da sen buna inanma, işin hakikati şöyle ki; aşk benden doğmadı, aşk beni doğurdu. Ben aşkın çocuğuyum"²⁹

Bahtı olanın aşktan nasîbi vardır ve aşksız bir hayat ziyandır ve hesâba katılmayacaktır. Mevlânâ'nın düşüncesinde aşk mektebi teorik bilgilerin öğretildiği mekteplerden farklıdır. Orada elde edilen bilgilerin sonuçları da farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. 'Medresede elde ettiğin bilgi, bir başka iş, aşk ise büsbütün başka bir iştir.

"Baht sana yâr olur, yâver kesilirse aşk, seninle işe-güce girer. Aşksız ömrü hesâba sayma; çünkü o, sayıdan dışarıda kalacaktır."³⁰

Her türlü kemâli aşkta gören Mevlânâ'nın bütün eserleri aşka dâirdir. Zira aşk hayâtın aslıdır, özüdür. Kâinâtın yaratılış sebebi aşktır. Mevlânâ bu düşünceden hareketle binlerce beyitte ilâhî aşkı terennüm etmiştir. Onun aşka dâir düşüncelerini dört grupta toplamak mümkündür: Bunlar ise; akıl ve aşk

28 *Rubâîler*, s. 18.

29 *Dîvân-ı Kebîr*, I, 131 (g. 220)

30 Mevlânâ Celâleddin Rûmî, *Mecâlis-i Seb' a (Yedi Meclis)*, (trc. A. Gölpinarlı), İstanbul 1994, s. 47.

27 *Mesnevî*, III, 387 (b. 4719-24)

*Divân-ı Kebir, Konya
Bölge Yazma Eserler
Kütüphanesi, No. 23346*

mukayesesi, aşkın üstünlüğü ve değeri, fânîlere duyulan aşkın geçersizliği, aşktan nasîbi olmayanların zavallılığıdır.

Mevlânâ; insanların hırs, tamah, kibir, kıskançlık ve kin gibi kötü huylardan ancak ilâhî aşk ile arındığını belirtmek ister. Toplumda ilâhî sevgi ile mânevî âlemi tanıyanlar çoğunlukta olursa aksaklıklar düzelir, huzur hâkim olur. Diğer yandan insanın dünyadaki geçimi için sanat öğrendiği gibi,

âhireti kazanmak için de bir sanat öğrenmesi lâzımdır. Bu din sanatının, kazancının da aşk olduğu yine şu ifâdelerle öğütlenir:

“Be serkeş herif, din kazancı, aşktır, gönül cezbesidir, Hak nûruna kâbiliyettir. Bu aşağılık nefis, senden fânî kazanç ister. Fakat niceye bir aşağılık şeyleri kazanıp duracaksın, bırak artık, yeter!”³¹

31 Mesnevî, II, 199 (b. 2601-02).

Bu ikâzıyla Mevlânâ, ebedî mutluluğun muhabbetle kazanılacağını, bunun dışındaki her kazancın aslında kayıp olarak nitelendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu öyle büyük bir kazanç ve mutluluktur ki, Mevlânâ bu kazancı elde etmek için canı dâhil her şeyinden vazgeçmeye hazırdır. Bu sebeple o aşk yolunda candan bahsetmeyi abes karşıladığı gibi, aşkla işi olmayanlara da ağır denilebilecek ifâdelerle, biraz da alaycı bir şekilde yüklenir.

“Aşka binlerce can, binlerce gönül verilse yine de yetmez. Candan bahsetmenin yeri mi şimdi. Kimse canın lafını bile edemez. Bu yolda her adımda yüzlerce can verdiği halde dönüp geriye bakmayan kimseler gidebilir.”³²

“Sâdece aşk, sâdece aşk, başka da bir işimiz yoktur.”³³ ‘Benim âşıklıktan başka işim olamaz. Ben âşığım, âşıklığı bir suç saymıyorum ve âşık olduğum için de utanmıyorum.’³⁴

“Mâdemki âşık olmuyorsun, git, yün ör, iplik eğir. Yüz işin var, yüz rengine boyanmışsın, yüz hünerin var, yüz alacan. Mâdemki kafatasında aşk şarabı yok; var, geliri bol kişilerin mutfağında kâse yala!”³⁵

“Mâdemki aşkın yok, âşık değilsin, sana uyumak yaraşır. Git, bol bol uyu. O'nun aşkı ve gamı bizim nasibimizdir. Aşk yolu yetmiş iki milletin inancının dışındadır. Mâdemki senin aşkın, inancın taklitten, gösteriştten ibârettir, sen git uyu. Bizler aşkın eline düştük, kendimizden kurtulduk. Bakalım aşk bize ne yapacak? Sen ise kendindesin, kendi elindesin, kendine tapıyorsun. Senin için uyumak gerekir, git bol bol uyu!”³⁶

“Aşk mânevî devletten, Allah'ın lütfundan, yardımından, gönül ferahlığından Hak yolunda yürümekten başka bir şey değildir. Ebû Hanîfe aşktan bahsetmedi. Şâfiî de aşkı açıklamadı, bir rivâyette bulunmadı. Din ilmindeki; ‘Bu câizdir, bu câiz değildir!’ münâkaşasının bir sonu vardır. Âşıkların ilmine ise bir son yoktur. Kimi dertli, kederli, asık suratlı görürsen bil ki, o aşk yolunda acemidir. Bu yola yeni düşmüştür.”³⁷

Aşk, böyle mücerred bir kavramı bu kadar çeşitli ifâdelerle anlatmaya, şerhetmeye çalışan Mevlânâ bunda hiç zorlanmaz bir tavır içindedir. Çünkü aşkı anlatmak onun için yaşadığını dile getirmekten ibârettir. Âşık olanların zâhirî gıdâlarla pek işi olmaz onun düşüncesinde. Çünkü onlar ayrı bir menbâdan gıdâlanır ve gıdâları farklıdır.

“Âşıkın gıdası, ekmezsiz ekmeğe âşık olmaktır. Aşkında doğru olan kişi, varlığa bağlanmaz. Âşıkların varlıkla işi yoktur. Âşıklar kârı sermâyesiz elde ederler.”³⁸
“Canların gıdası aşktır. Bundan dolayı ruhların gıdası açlıktır.”³⁹

Sonuç olarak Mevlânâ hakîkî ve ilâhî aşkı bizzat yaşamakta, onu insanlara anlatmakta ve ebedî olan hayâta bu aşk yolu ile ulaşılacağı düşüncesini ortaya koymaktadır. Onun bütün çaba ve gayreti, aşka ulaşmak gibi bir ulvî gâyeyi, gerçekleştirmeye mâtuftur. Aşktan doğmuş, aşkı tüm âleme yaymak için çalışmış ve aşk ile sırlanmış bir Allah dostu ve aşk evlâdıdır.

Aşk Olsun!

³² *Rubâiler*, s. 109.

³³ *Divân-ı Kebîr*, I, 567 (g. 1475).

³⁴ *Dîvân-ı Kebîr*, I, 227 (g. 506)

³⁵ *Rubâiler*, s. 126.

³⁶ *Dîvân-ı Kebîr*, I, 162 (g. 314).

³⁷ *Dîvân-ı Kebîr*, I, 224 (g. 499).

³⁸ *Mesnevî*, III, 246 (b. 3020-21)

³⁹ *Mesnevî*, III, 247 (b. 3034)